

Q. F. F. S.
DISSERTATIO MEDICA
SISTENS

PURGANTIA
INDIGENA,

QUAM
SUEFRAG. NOB. ET EXPER. FAC. MED.
AD REG. ACAD. UPS.

PRÆSIDE

VIRO NOBILISSIMO ET EXPERIENTISSIMO

D: NO DOCT. CAROLO
VON LINNÉ,

147

135

EQUITE AURATO DE STELLA POLARI,
SÆRÆ M: TIS ARCHIARO, MED. ET BOTAN. PROFESS.
REG. ET ORD. ACAD. PARIS. UPS. HOLM. PETROP.
BEROL. IMPER. NAT. CURIOS. BERN. LOND. ANGL.
MONSPEL. TOLOS. FLORENT. ET EDINB.
MEMBRO,

IN AUDITORIO CAROL. MAJ. D. XXVI. FEBR.
MDCCLXVI.

HORIS ANTE MERIDIEM SOLITIS
PUBLICO SUBJICIT EXAMINI
STIPENDIARIUS POSSIETHIANUS

PETRUS STRANDMAN,
HOLMIENSIS.

UPSALIAE

à MONSIEUR
JEAN TRANÆUS,

Conseiller au Parlement du Suede
Mon tres honoré Grand Pere
MONSIEUR,

*L*a reconnoissance & le respect sont souvent la seule recompense, des bien faits, qu'on recoit: par consequent nous devons de la reconnoissance a nos Bienfaiteurs. L'age ou je suis me fait connoitre que je Vous dois infiniment, quoique ie ne puisse jamais me trouver en etat de remplir mes obligations. Permettès seulement Monsieur que je profite de l'occasion, que me fournit ce petit ouvrage, que j'ai l'honneur de Vous presenter & que je Vous prie de recevoir, comme un foible temoignage de cette même reconnoissance, a toutes les bontés dont Vous m'avez favorisé; Soyez persuadé, Monsieur, que les voeux, que j'adresse au tout Puissant pour Votre prosperité, sont des plus sinceres & s'ils sont exaudés, Vous jouirés pendant Longues années d'une santé & d'une felicité la plus parfaite;

Je suis avec beaucoup de respect

MONSIEUR

*voire très humble & très obeissant
serviteur.*

P. STRANDMAN.

VIR AMPLISSIME atque CELEBERRIME

D_{NE} OLAVE ACREL,

M. D. Chirurgiæ PROFESSOR, Nosodochii Hol-
mienfis & Legionis Vexilli Equestris Chirurgæ
Primariæ, Acad. Sc. Sveciæ & Chir.

Paris. SOCIE,

PATRONE SUMME.

Quod si recte præcepit Machaoniæ artis studiosis, ut
certe rectissime, magnus parens Hippocrates, Me-
dicinæ præceptores, a suis, parentum loco esse habendos,
neminem potius blando hoc juxta ac venerabili
nomine adpellare, liceat, quam Te, Vir Amplissime at-
que Celeberrime, cujus favori, disciplinæ, monitis de-
beo quidquid ex salutari arte haurire avido atque Tuo
ex ore, per triennium, pendenti contigit. Indulgeas
orò, Vir Celeberrime, ut occupatissimum Temet, exi-
guo hoc eruditionis specimine interpellem, quippe in
gratissimæ mentis qualemcumque tesseram, neminem
inveni, cui id potiori offerrem jure. Atque utinam
quid, Te dignum referens, ibi offenderes, ut Tuis
institutionibus magis, quam Celeberrimo nomine, no-
bilitari posset opusculum discipuli. At cum sublime il-
lud atque excelsum, quod in Te est Medicinæ artis decus
ne oculis quidem, aut votis, adsequatur tantilli tironis
ingeniolum, sufficiat, si modo gratissimus, devoto in
pectore, animus Patrono beneficentissimo sese, probare
queat.

Floreas, uti flores, Patrone indulgentissime, quoque
soles amplexari favore ne dedigneris olim quæso,

AMPLISSIMI atque CELEBERRIMI Nominis TUI.

clientem humillimum.

P. STRANDMAN.

KONGL MAJ:TS
TROTIENARE OCH VÅRES COMMISSARIE
HÖGÄDLE OCH HÖGAGTADE

HERR NILS STRANDMAN
MIN HULDASTE FADER.

Undra ej Min Huldaste Fader, om I här finnen mina tacksambers förklar-
ningar mattare än I förmodat. Jag vill här utlägga för Eder först-
lingen af Eder onkostnad och mitt snille. Men jag ville ock tillika framlä-
ra et värdigt lof til den som sått plantan och skött växten: O! at jag
kunde göra det värdigt. Blotta föreställningen af längden, högden, och
mängden af Föräldras välgörningar, och i synnerhet af Edra mot mig öfverfaller
mig med känslor som öfverflödar både ord och tankar. Jag ser dem på en gång såsom
vågor i hafvet: jag ville nämna och utmärka dem alla; men de komma så
öfver hvarandra, at jag nedfaller i tyft bestörtning. Se der kommer uphof-
vet til det kära lifvet! Se där kommer omsorgen för den värdlösa barn-
domen! och nej, icke omsorg allena: där ser jag ömbeten, medlidandet,
vaksambeten, farhågan, outtrötteligheten i Föräldrars kärlek hvilken lika-
som svart ögnableck på nytt framföder det späda lifvet. Se där upåfva
sig dessa ögnableck, svart och et på sitt sätt utmärkt och likväl omärkeliga.
De blanda sig, de öfverfalla hvarandra. Ho kan räkna dem? ho kan afskiltra dem?
tanken förlorar sig: hvad kan jag mer säga, än at det är osägligt, och, då jag
det sagt, är det med en allför liten verkan för att tilfredsställa et tack-
samt hjerta. Huldaste Fader! jag känner min skuld. Vore detta nog?
Nej det vill jag ingalunda: och mer kan jag icke. Min vördnad, min
genkärlek, mitt hela hierta böver Eder all til: Eder godhet åskar ej mer;
men jag känner at det är ingen ting mindre än tilräckligt. Den Högste
allena, som kan, vare Eder rika belönare. O! at jag finge se, öfver
Eder, Hans långvariga och milda välsignelse, så vore jag tilfrids.

Emottag imedlertid detta med samma godhet, hvarmed I altid om-
fattat och tackes omfattat

EDER

lydigste Son
PETR. STRANDMAN.

B. C. D.

§. I.

edicorum intransibus pomœria statim se conspicienda præbent grandia illa Armamentaria, unde tela depromunt generis nostri hostibus infensissimis, morbos puta, debellandis parata: *Pharmacopolia* loquor instructissima, quæ ad primam intuitum accedentes in admirationem rapiunt. Stupet oculus ad tantam loculorum, pyxidum, ampullarumque vim, in quibus asservantur *Simplicia* dicta: Radices, Herbæ, Ligna, Flores, Semina, Gummata; una cum *preparatis*, cujusmodi sunt Aquæ Spiritus, Olea, Tincturæ, Extracta, Syrupi, Conservæ, Robi, Conditæ, Confectiones; præter *Composita* facile innumera; ex universo fere terrarum orbe & vel maxime dissito, ut ex ultima Japonia, Peru atque media ex Æthiopia unde quaque congesta; ut, si ingentem hunc medicamentorum exercitum satis perlustrarent visitantes Medici, complures vix dies sufficerent.

A

At

At in Pharmacopoliis diutius degens, vel intra anni decursum, non minori cum admiratione animadvertet, tanta ex segete vix quartam præscribi partem: reliquas vero tamquam mera antiquitatis monumenta, prope modum intacta & sine usu jacere, ut facile suspicetur quilibet medicamina complura ejuscemodi jure esse exterminanda. Provenit autem largus hic medicamentorum proventus, tum ex commentis ævi, quod vocant medium, sua ex universa fere India arcessentis, tum ab ipso statim reformationis tempore, usque dum novissime quoque introductus est usus Terrorum: e. g. Conii, Daturæ, Phytolacæ &c. postquam venenatorum in Medicina formidinem tandem exsuperare didicerit orbis inguarus & meticulosus *a*).

§. II.

Duplex est, prout a Medicis tractari solet, MEDICINA: Empirica & Dogmatica. *Empirica* est, quæ Pharmaca adhibet longo usu probata, citra omnem de operandi modo disquisitionem. Hujus generis erat Medicina tantum non omnis veterum, atque gentium quarumvis solidiori eruditione ac notitia artis theoretica, Anatomix scilicet, Physiologiæ, Pathologiæ, una cum Physicæ, Chemiæ, Botanices &c. non confirmatarum. Ejusmodi quoque etjamnum est *Sinensium*, quorum in Pharmacopoliis, perinde quidem ac in nostris, loculi sunt quamplurimi, sua quilibet herba repletus simplici nec præparata, sed qui loculi non herbæ sed morbi cujusdam, contra quem utiles habentur, nomen adscriptum præferunt: e. g. Herba contra Cephalalgiam, Herba contra Colicam, Herba contra Febrem intermittentem, Herba contra Peripneumoniam &c. Inde fit, ut qui cer-

a) Esculenta conservare, venena restituere sanitatem & Medicamenta a venenis sola dosi differre primum docuit D. Præf. Mat. Med. n. 16, 17.

certo morbo quodam se laborare sentiunt Pharmacopolum adeuntes herbam ex voto coemant atque in infuso epotent. Neque diffitendum est, suo quoque gaudere, eoque non minimo Medicinam hanc Empiricam pretio: quippe Medicamina ejusmodi simplicia suam per plures omnino aetates in morbis quibusdam vim testatam fecere, cum e contrario, quæ sapius vana deprehensa fuerint, sponte sua evluerunt. Unde Wedelius theor: IX. *Omnes sectæ Empiria conveniunt, eamque pro basi agnoscunt.* Quid, quod medicamenta nostra optima gentibus non nisi Empiria nixis, accepta referimus, cujus rei fidem faciant China, Ipecacuanha, Gvajacum, Asla foetida, Opium &c. Solidior autem illa, quam nos profitemur, *Medicina Dogmatica* est, theoria atque rationibus suffulta, quæ & *Mechanica*, *methodica*, *rationalisque* audit: ut enim corporis nostri *Machina* ex sapientissimo Numinis instituto ad *leges Mechanicas*, atque *Hydraulicas*, qua structuram & operationes est efficta, ita etiam quandoque turbata eadem erit ad *regulas emendanda*. Constat autem *Machina* hæc ex partibus fluidis & solidis (seposita hic substantia medullari de qua forte alio loco & tempore fiet dicendi copia) Atque *Fluidæ* quidem ceu veræ solidorum matrices, etiam sanguineam massam ex rubro sanguine & seroso compositam, sub se comprehendunt; quæ rursus bifariam differre potest, scilicet qua *Crasin* & *Diathefin*: ratione *Craseos*, cum vel abundat vel deficit, nimium seri copia: *Diatheleos*, cum massa sanguinea peregrino quodam vel acri vel viscido fuerit permixta.

Solidæ ceu alteræ partes humani corporis ex fibris & fibrillis constant: & quidem pro Medicorum laxo & stricto quinque modis differunt 1) prout siccæ l. humectatæ, 2) ut crassæ l. graciles, 3) ut tenaces aut teneræ, 4) ut duræ vel molles atque denique 5) ut exsuccæ vel pingves. Singulas hæc qualitates partium Medicus a si-

gnis percipit easque medicamentis suis corrigit & immutat, dum modo effectum saporum in fluida & solida satis sibi perspectum habeat: enimvero Sapores ingerendorum, palato, quod transiliunt, quasi inscripti, virtutes suas ipsi indicant, unde prona erit contrariorum a contrariis curatio.

Morbosæ istæ, quas nuper nominavimus, quinque fluidorum solidorumque affectiones diætæ potissimum erroribus originem debent, rebus illis non naturalibus Medicorum nixæ; idque ita quidem ut affectibus laxi & stricti ex alle respondeant.

§. III.

Igitur, ut a vitiiis in solido aut fluido ingestorum ope potissimum insinuatis, morbi repetendî erunt; ita quoque in viis *χυλοποιητικαῖς* seu primis, ventriculum puta ac intestina, plerumque incipiunt. Quapropter sub ipsum morbi initium sedulo alloborant Medici, ut primæ istæ viæ probe evacuentur; ne, si forte latuerit ibidem morbi fomes quidam, iste diutius hærens instilletur sensim in massam sanguineam, sicque mediantibus fluidis solida corripit. Quid, quod ipsius naturæ indoles est, ut vitia sic instillata per datas portas exterminare ultro satagat, atque laborans & infirma, ope prudentis Medici selectique medicaminis adjuncta, sicubi aperiri poterit, mala sæpe extrudat, quæ retenta corpus omnino destruerent. Inde est quod idemdem videmus morbis vel periculossimis aut obviam plane iri aut poni saltem obicem, beneficio EVACUANTIUM emeticorum, cathartorum, sudoriferorum vel diureticorum. Quapropter frequentius quoque in Pharmacopoliis requiruntur ista, quam medicamenta fere quævis' alia, utpote quæ præ aliis Medico ut plurimum usu veniunt.

§. IV.

Erant autem medicamenta evacuantia præcipue E-
me-

metica & Cathartica olim summe periculosa, eo maxime tempore, quo *Tartarus emeticus*, *Helleborus albus*, *Mezereum*, *Cataputia*, *Esula*, *Euphorbium*, *Colocynthis* aliaque ejusmodi in usu erant. Propiorum demum temporum ea laus est, quod evacuatoria nobis elegerint ac conquiverint tutissima, qualia ex emeticis est *Ipecacuanba*, ex purgantibus *Rhabarbarum*, *Helleborus niger*, *Senna*, *Aloë*, *Jalappa*. &c: ex sudoriferis *Sambucina* &c. quæ omnia adeo jam sunt tuta ac Medicamenta quævis alia, postquam eo rem perduxit solers Medicorum experientia, ut nihil non justa dosi, aptaque formula, citra omnem noxæ formidinem adhibere ex assè intelligant. Sed quod in his tamen magnopere nos movet, est, quod pleraque horum a terris remotissimis sint arcessenda, ut *Rhabarbarum* ex *Sina*, *Senna* ab *Alexandria*, *Aloë* de *Gvinea*, *Jalappa* e *Mexico* &c. idque ita quidem, ut ne mendico aut vilissimo cuique alio primæ evacuari viæ posse credantur, nisi medicamentis tam procul tamque caro advectis; cum tamen certo nobis persuadeamus, purgantia ejusmodi æque esse domi parabilia ac in terris usquam alibi.

§ V.
Laudabili omnino jam dudum instituto plerique Europæi orbis Principes *Nosocomia* exstruxere publica, ubi miserissimi ac egentissimi quique, certæ alioquin incuriæ atque interitus victimæ, gratis curantur sustentanturque. Neque minora ex præclaro hoc instituto commoda & incrementa Medendi ars cepit: quippe nullibi melius, quam in *Nosocomiis* ejusmodi, maxime ubi complures simul uno eodemque in morbo ægri decubere, observari & describi morbus, atque explorari varia medicamentorum præcipue simplicium vis potuit: itemque ex inspectione emortuorum, sicubi medicamenta haud prospere successerint, effectus internus morbi

indagari. Satis compertum est, quanta ejusmodi in locis cum assiduitate & circumspeditione, recentiori ævo, medicamentorum effectus ad liquidum sunt perducti.

Eum quoque in finem, quod hic habes L. B. opusculum, aggressi sumus, quo sic Medicis ulterior aliqua subministraretur ansa, in Nosocomiis *purgantia* potissimum *indigena* accuratiori experimento cognoscendi: ut variis præscripta ac tentata formulis, qua dosin aliasque circumstantias, aliquando certius innotescant, non sine insigni pauperis plebeculæ levamento. Etenim res est non minimi apud nos momenti invenire, qua potissimum ratione medicamenta non magno parabilia vulgo conquirantur, præcipue ea, quæ usu quotidiano veniunt, cujusmodi omnino sunt purgantia: maxime cum tanta in plebe sit medicinæ formido, ut a Pharmacopoliis & Medicis propemodum abhorreant, quod caro nimis, & forte nonnunquam haud citra iniquam in Pharmacopolis lucri cupidinem, medicamenta veniant. At cum juxta Medico non cuivis tanta sit Botanicæ atque Materiæ Medicæ, in partibus præcipue obscurioribus, notitia, ut semper sciat a quo Medicamento indigeno experimentum capiet; facturos nos operæ pretium existimavimus, si potissimas quasdam plantas exhibeamus, de quarum purgandi vi nobis satis constat, quamvis dosis earum parum hætenus sit explorata. Atque sicut in Pharmacopoliis multa prostant exotica communiter quidem purgantia, at juxta variæ indolis, ut summus in iis adhibendus sit selectus: sunt quippe nonnulla horum, quæ simul aut calorem aut tormina graviora excitant, aut alvum strictam vel laxam relinquunt: sunt quæ in infuso & decoctis, alia vero quæ in substantia &c: erunt propinanda; ita eadem quoque omnia in nostratibus indigenis sunt indaganda. Quocirca, hæc cum in Nosocomiis commendamus, nemo tamen sibi persvadeat, Medicis nos auctores

res esse, prout malevoli nonnunquam cavillantur, in vili anima experimentum captare; intelligit enim optime, vel nobis tacentibus, prudens Medicus quomodo citra noxam medicamina nova sint tentanda, dum animi dosi incipiens sensim sensimque infurgit, donec effectum satis expertus est, perinde ac cum Bella-Donna, Conio, Hyoschyamo, Datura, immo cum Mercurio sublimato venenatissimo factum esse dudum novimus.

§. VI.

PURGANTIA INDIGENA ea nuncupamus, quæ apud nos provenientia, haud aliter ac dapes inemtæ veterum, nullo vel minimo pretio haberi possunt. Sunt vero ista vel *spontanea*, quæ ultro fert paternum solum, vel *bortensia*, quæ in hortos nostros illata, citra culturam molestam aut sumtuosam vigent atque hibernum frigus sub dio ferunt. Horum plerorumque catalogum in sequentibus sistemus: quorum in recensione sicubi nonnunquam editionem Floræ Svecicæ alteram citavimus, L. B. hoc ex libro nomina indigena sibi familiaria reddat, quæ in quavis sæpe provincia variant. Pergamus igitur ad institutum.

1 **FRANGULÆ Cortex** (RHAMNUS Frangula *Fl. Sv. 203.*
Frutex in pratis non infrequens; e locis subhumidis proveniens & quidem semper sub umbra proceriorum arborum.

Cortex hujus flavus, siccatus cerevisia secundaria infunditur l. decoquitur ad tertiæ partis consumptionem. Dosis uncia dimidia est valentioribus, debilibus vero sufficiunt drachmæ binæ. Purgat egregie, hydragogum eximium, in Scorbuto, hydrope, asthmate humido, & inter præstantiora quæ novimus purgantia locum habet.

2 **CERVI SPINÆ Baccæ** (RHAMNUS chatharticus *Fl: Sv. 202.*

Frutex, in Scania, Vestro-ac Ostra-Gothia atque Uplandia sat frequens. Bar-

Baccarum siccarum & pulverifatarum drachmae duae purgant egregie in decocto, & locum obtinent in plurimis morbis; Arthritide, cachexia, hydrope, siphilitide. In pulvere etiam parum tostae praescribuntur & blande purgant ac perfecte, perinde ac pulvis D: Ailhaud, atque in iisdem morbis, quibus Ailhaudianus iste praescribitur.

Syrupus domesticus seu Syrupus de spina cervina, summis decantatur ipso a Sydenhamio encomiis atque ob frequentem usum domesticus audit. Ad dosin unciae unius tam blande agit, ut etiam infantibus recens natis ad exturbandum meconium tuto propinetur: sitim vero excitat.

3 LINI PURGANTIS *Herba* (LINUM catharticum *Fl: Sv: 271.*)

Herba tenella, spitemea, foliis oppositis, panicula dichotoma crescit in pratis & campis apricis humidulis, annua, frequens per maximam partem Sveciae.

Herba siccata amara ad drachmas duas in aqua infusa egregie absque incommodo purgat: vino autem infusa valentius; & majori in dosi etiam vomitum excitat. Plurimis in morbis, iis maxime, quos supra nominavimus, ut & in Calculo, Nephritide atque hydrope incipienti obtinet. Pulvis ad Drachmam unam vero una cum parum anisi vel cremoris tartari promptius & lenius agere perhibetur.

n 4 EUPATORII *Folia, Radix* (EUPATORIUM cannabinum *Fl: Sv: 728.*)

Herba foliis oppositis, digitatis, serratis, tripedalis, crescit ad fluvios & rivulos, imprimis in Svecia australi.

Pugillum unum fibrarum ex *radice* hujus herbae in infuso cum vino, ipse sibi propinavit Gesnerus, eo cum successu, ut post spatium horulae alvus soluta fuerit cum copiosa urina, sed aequae blande ac ex Helleboro nigro.

Radix uncia una in aqua unciis octo cocta valde

valde in hydropē purgare dicitur: nimia autem dosi emesin efficit.

Folia purgant etiam majori dosi, quæ hucdum satis non est determinata. Ob vim ejus purgandi eximiam unica est planta, quam Sabathi in Flora sua Romana figura illustravit.

5 GENISTÆ *Semina & Flores* (GENISTA tinctoria *Fl. Sv. 634*).

Frutex foliis lanceolatis, pedalis l. sexquipedalis, sponte crescit in Hallandiæ campis sabulosis.

Seminum pulveris drachma una & semis, in substantia propinata, fertur a plurimis tam commode evacuare alvum ac unquam Helleborus niger.

Flores in decocto purgare, in substantia vero vomitum efficere auctor est Etmullerus.

6 ACACIÆ NOSTRATIS *Flores* (PRUNUS spinosa *Fl. Sv. 432*.)

Frutex in pratis agrorumque acervis per totam Sveciam occurrens, foliis lanceolato-ovatis.

Manipulum *Florum*, præcipue recentium, in infuso aquoso aut vinoso alvum bene atque sine ulla molestia ducere, satis compertum habemus.

7 BERBERIDIS *Cortex* (BERBERIS vulgaris *Fl. Sv. 311*)

Frutex humanæ altitudinis; aculeis ternatis; foliis oblongis ferratis; floribus racemosis flavis; baccis acidissimis oblongis; olim in hortos introductus, hodie frequens ac indigenus, passim in sylvis proveniens.

Cortex medius caulis amarus ac flavus, vino albo infusus, egregie purgat: dosi etiamnum non rite determinata est, cortex tamen ipse multum commendatus fuit in Leucorrhœa, morbisque aliis ex impuritate sanguinis.

8 CONVULVULI SEPIUM *Radix* (CONVOLVULUS sepium *Fl. Sv. 182*.)

Verlus littora maris ad sepes apud nos crescit, præsertim in Bahusia, ut & in Roslagia, Scania &c. Magna similitudo hujus plantæ est cum Convolvulo arvensi in agris semper obvio. Noster vero caulem habet volubilem ad altitudinem Humuli atque flores albos cum bracteis binis calyce majoribus.

Quoniam vero Convolvuli species omnes, ut paucillum lætescentes, ita quoque plerumque purgant; igitur plurimæ earum præstantiora nobis subministrant purgantia, ut Scammonium, Mechoacannam, Turpetum & Soldanellam. Convolvulus etiam sepium Scammonio forma adeo convenit, ut vix ab eo discerneretur, nisi per bractæas illas calycis: quid, quod Mechoacannam adeo ex asse refert, ut non nisi foliis, quibus gaudet magis hastatis & caule magis angulari differat.

Satis jam exploratum est, plantas congeneres & quidem pro arctiori vel remotiori affinitate specierum, ex principio fructificationis derivanda, quoque virtute ut plurimum convenire. Convolvuli sepium convenientia cum Scammonio (ex quo præcipue famosus & usitatissimus pulvis Cornachinnus vel Comitæ Varvicensis præparatur) ex ista facile affinitate effectum quoque hujus nostri conjicere liceat, quamvis Nobis ipsis non acciderit virtutem ejus experiri. Præterea Convolvulus iste noster a Prevotio in Medicina pauperum, ut benigne evacuens commendetur.

9 VALERIANÆ Radix (VALERIANA officinalis
Fl: Sv: 34.)

Per totam Syeciam in pratis subhumidis crescens, folia habet pinnata; Radix odorem singularem possidet ex grato & ingrato mixtum. Usitata illa jam dudum satis ruit in morbis nervinis ad scrupulos binos; sed si cum successu adhibebitur, folia ante germinationem eradicanda, siccanda & vase clauso asservanda sunt.

Drachi-

Drachmæ duæ *radicis* hujus in cerevisia secundaria aut vino a plebe Angermanniæ decoquuntur, dum *divo* *noy* *radix* purgare dicitur: quod sane indicat, nimiam hic dosin propinari. Quapropter Medicis auctores esse-
mus, ut in veriore radice dosin, maxime pro teneriori, deliciariorique corporis habitu, accuratius inquirent.

IO BRYONIÆ *Radix* (BRYONIA alba *Fl. Sv.* 876.)

Ad pagos Scaniæ alibique, immo in plateis heic Upsaliæ obvenit. Forma Cucumeris est aut Melonis, altitu sine vero crescens, ita ut tempore autumnali sepes altissimas superet: radix inter omnes Sveciæ indigenas maxima.

Ulus *Radicis & extracti* hujus plantæ, tam in Materia Medica notior est, quam ut hic multis exponatur: quapropter etiam ob vim purgantem in pharmacopoliis prostant. Dosis *Radicis* drachma una est in substantia, semiuncia vero in infuso vinoso.

II EBULI *Radix* (SAMBUCUS Ebulus *Fl. Sv.* 266.)

Calmaria domesticus, ubi ab incolis vocatur *Minnablod*: rarius vero invenitur in Svecia alibi; in hortos autem immixtus dominatur adeo, ut plantas alias pene suffocet. Ad altitudinem humanam adsurgens a Sambuco nigro ægre distinguitur, nisi per caulem, qui in nostro herbaceus est & annuus, in hoc vero arboreus.

Ut purgans hydragogum fortius, jam apud antiquiores *radix* hujus fruticis usitata fuit & quidem in infuso ad drachmam unam cum dimidia. Sed de effectu ejusdem vehementiori juxta sunt conquesti; quæ tamen vehementia forte derivanda erit ex ignorantia doseos aut formulæ, de quibus etiamnum certiores fieri exoptamus. Quidquid est, adeo exinde in desuetudinem abiit Ebulus noster, succedente in locum ejus, inter alia, cortice Medio Sambuci nigri (cujus præterea Rob sudoriferum nunc fere unice obtinet), ut quanta jam sit Nigri hujus gloria tantum quoque de Ebulo silentium. Unica tamen Hel-

vetia usum Rob ex Ebulo non servavit tantum, sed & alteri ex sambuco Nigro longe præfert: quocirca tamen tenendum est, posse usum hujus Ebuli longius omnino extendi, si Rob tanquam sudoriferum more Helvetico, Radix vero tanquam purgans adhibeatur.

12 LICHEN aphtosus (*Fl: Sv: 1098*).

Ubique in pinetis nostris e terra provenit.

Contra Aphtas in refracta dosi a rusticis usurpatur. Nob. vero D: Præsidi contigit, vim hujus Lichenis veram animadvertere, dum forte Ei in conspectum venit ancilla, vehementer vermibus excruciatâ, cui, remediis omnibus anthelminticis frustra tentatis, anicula decocto hujus Lichenis medebatur: quod tamen *ἀνω καὶ κάτω* vehementer purgabat, & loco vermium magnam larvarum Phalanx pingvinalis vim extrudebat.

13 LYCOPODIUM Selago (*Fl: Sv: 955*).

Obvium est in juniperetis sterilissimis: caule spithameo, dichotomo, sempervirente.

Infusum hujus rustici Smolandix ad alvum ducendam hauriunt; dosi vero sæpe peccant, utpote quæ etiamnum ignota, tamen ob pharmaci vehementiam accuratius est investiganda.

14 POLYPODII *Radix* (POLYPODIUM vulgare *Fl: Sv: 944*).

Frequentissime in rimis petrarum & rupium occurrit.

Radix peculiare id habet, perinde ac Manna & Liquiritia, quod diutius cocta dulcedinem, quam alias possidet, amittat & amara evadat: Familiariter a Medicis ut laxans recepta, nunquam vero in substantia, sed potius in decocto; neque sola præscribitur, sed aliis purgantibus mixta, ob effectum nimis lentum: cujus causam agnoscimus, quod siccata e Pharmacopoliis depromitur: recens vero ad unciam unam vel duas in infuso sumpta, leniter vim suam ecoproticam exercet, quæ sane exsiccatione infringitur.

THA-

15 THALICTRI *Radix* (THALICTRUM aquilegifolium *Fl: Sv: 487.*)

Sponte passim in regionibus australibus Sveciæ crescit, neque multo cum negotio transfertur in hortos. Folia habet Aquilegiæ similia.

Radicem purgare æque ac Rheum, tamquam succedaneum quam proxime accedere, a Palmero nonnullisque aliis fertur.

16 VIOLÆ *Radix* (VIOLA odorata *F. S. 784.*)

In australibus quibusdam regni provinciis sponte nascitur, atque in hortos translata facile inter gramina fovetur. Dubia omnino *Radicis* hujus vis est, experimenti tamen instituendi ergo, adferre liceat, nobis quid in mentem venerit suspicari. Scilicet virtutem illi inesse vomitoriam facile conjectaremus, si de ejus cum Ipecacuanha, ut videtur, affinitate certius constaret. Etenim quamvis hucdum incertissimum sit quo ex genere arcescenda fuerit decantatissima illa *Ipecacuanha*, ex Australi America proveniens, cujus radix fere unica ad vomitum nunc præscribitur, vero simile tamen refertur ad genus *Violarum* & erecto flore crescens, a quibusdam Calceolaria s. Hybanthus vocitatur. Certe complura illa in radice genicula, una cum forma ejus reliqua nostrarum cum *Violarum* radicibus multum conveniunt: quid, quod antiqua experientia notum est violarum radices vi emetica gaudere: accedit demum, quod & Barrere, Galliæ æquinoctialis peregrinator, Ipecacuanham Violis annumeret. At obstat simul, quod, teste Pisone, fructus tribus ex baccis constet, nisi forte baccas has cum valvulis pericarpium confuderit. Quidquid est, operæ foret pretium experiri quousque radix Violæ Ipecacuanhæ substituatur: quod si ex voto cesserit multum omnino Medicinæ nostræ domesticæ consultum foret, ne sic vel mendico & proletario cuivis vomitorium ex Brasilia in posterum erit arcescendum.

§. VII.

Ad has jam enumeratas plantarum species adlere liceat alias, quæ quamvis sponte non proveniant, tamen in hortos semel immiffæ, nec ob hibernum frigus integumentis, nec alia cultura indigent, quam ut ab aliis herbis luxuriantibus arceantur. Has igitur, quod a Medicis communiter receptæ atque qua dosin quoque cognitæ sunt, breviter enumeremus.

17 *GRATIOLA officinalis.*

Planta palmaris in locis subhumentibus facillime nascitur, cujus *herba* in Pharmacopoliis ubivis prostant, amarissima, in extracto, decocto, atque substantia adhibetur, & quidem nostro potissimum tempore in enematis ad manipulum unicum sero lactis cocta. Differt autem herbæ exsiccatae vis nimium a virente: viridis enim vehementissima est & fere vomitoria, in infuso ad manipuli dimidium propinata: recens siccata a ʒi ad ʒj in substantia æquabiliter agit; in decocti vero aquosi, vinosi vel potius sero lactis ʒi. ad ʒij exhibetur: at antiqua vim fere omnem exuit, unde multis de virtute ejus purgandi subnatum est dubium: extracti vero ʒi. ex herba recente promptissime agit. In Dysenteria pari cum Ipecacuanha passu ambulat.

18 *ASARUM europæum* utut nonnunquam quidem in Scania repertum est, tamen vere indigenis forte haud annumerandum, atque sub umbra plantandum est.

Radix hujus herbæ ad ʒj optime purgat, ita tamen ut in pulvere tenuissimo exhibita emesin excitet, in grossiori vero absque everfione ventriculi alvum aperiat. In decocto vinoso vomitoria est vel purgans, in aquoso vero sudorifera vel diuretica. *Folia* N:o Vj ipsa fere radice sunt fortiora: adhibentur vero rectissime, contusa & macerata frigide per noctem in vini unc. vi. Extractum tam radicis quam foliorum cum spiritu vini commode agit.

agit. Asarum hoc Ipecacuanhæ haud inepte substitui potest.

19 RHEUM *palmatum* verum est Rhabarbarum officinale, Botanicis vix ultra biennium cognitum, frigoris nostri patiens, flores & semina protrudit, ut brevi spes sit, cessaturum hujus ex *radice* exoticorum apud nos lucrum: quocirca tamen observandum est radicem non ante decennium, a quo sata fuit, vel ultra, in usus Medicos esse convertendam. Enascens herba flavam ostendat gemmam, unde facilis est conjectura minorem ibi aciditatem contineri, quam in Rheo undulato gemmam rubram fovente, quamvis & hoc tamquam purgans commode substituat, isto unico discrimine, quod plures ad maturitatem annos requirat: Rheum quoque compactum, quod tamquam genuinum Rhabarbarum venditavit D. Millerus, gemma flava gaudet, unde concludere licet non minorem illi inesse vim quam in Rheo laciniato, maxime cum testatum sit ab amaris infringi acida.

20 MIRABILIS *longiflora* e Peru proveniens, intra hoc decennium in hortis nostris frequens conseri cœpit. Extrahitur vero radix e terra tempore autumnali, ut primum frigus nocturnum ingruit, atque per hyemem in repositoio atque camera, gelu non pervia asservatur, donec redeunte vere, cum frigus desæviit, rursus optimo cum successu transplantetur.

Jalapa purgantium nostrorum facile princeps nondum quidem, qua genus & originem satis est cognita, interea rationes adsunt suspicandi ejus cum Mirabili nostra vel identitatem vel saltem convenientiam; Scilicet contendit Botanicus clarissimus Plumier, oculatus ipse testis, Jalapæ radicem ex *Mirabili* desumi; quamvis, quod juxta haud diffiteamur, non desunt Auctores magni nominis alii, ut Sloane, Houston & Millerus, qui radicem hanc *Convolvuli foliis variis* vindicant. Quidquid est sal-

tim

tim confitendum est radicem Mirabilis longifloræ in taleos sectam, qua corticem, magnitudinem atque texturam Jalapæ officinali nimium quantum convenire. Quapropter optandum foret si experientia aliqua evinci poterit verosimilis illa Jalapæ atque Mirabilis longifloræ identitas, quo sic Jalapa illa exotica facile careamus.

21 **MOMORDICA** *Elaterium* Cucumeri haud absimilis, sed absque cirrhis, planta est annua, in locis fimo stratis vicens, ubi, si quando collocari contingit, sponte sua quotannis luxuriat. Habemus ex hac in Pharmacopoliis *Cucumeris asinini* radicem, cujus tamen in medicina usus non multum invaluit, neque invalescere debet, quod radix sit annua: at extracti & resinæ elaterii longe diversa est ratio, quippe quæ purgantia sunt facile excellentissima, modo cum cautione adhibeantur. Et quidem ad *extractum* ejusque obtinendi modum quod attinet, sciendum est, fructum minutis Cucumeribus, spinis enermibus obfitum valde assimilari: hic maturitate quam proximus in frustra dissecatur, succusque per setaceum expressus in vitro ponitur, donec subsidentibus particulis crassioribus qui restat succus tenuis decantatur, crassior vero in panno linteo ad solem vel leni calore exsiccatus extractum elaterii constituit, quod viride est, atque ad Scr. exhibetur. *Resina* vero Elaterii eodem, quo opium ex pericarpio Papaveris, modo conficitur, scilicet fructum prope maturum leviter scarificando, quo sic ex vulnere succus profluat, qui ad solem exsiccatus & a sede revulsus, ad grana duo propinatur.

Hæc sunt potissima illa purgantia indigena, quæ sollicitæ Medicorum in Nosocomiis publicis experientiæ commendata præoptemus, ut doses atque commodissimos propinandi modos cum tempore, quam fieri possit accuratissime condoceant. Certe non desuere plantæ aliæ purgandi utcumque vi præditæ, quorum hic injici potuit
men-

mentio: forte & eorum aliquas, quas nunc aut ignoramus aut omisimus, hisce jam nominatis aliquando excellentiores inveniet sagax posteritas; at nobis cum propositum fuerit commemorandi non nisi eas, de quarum purgandi vi certius quidquam suspicandi nobis occasionem ministrare indicia naturæ atque auctorum vestigia; igitur hæc pro instituto atque tempore sufficiant, scilicet ut eo res perducatur, ubi plebeculæ pauperrimæ purgantia caro venalia ex terris remotissimis adferre aliquando desinatur. Sic confidimus fore, ut non tutiora magis ab exoticis, quam indigenis purgantia consequamur; quin & forte *emetica* ex *Gratiola*, *Ajaro*, *Viola* &c: emolumenti non minoris, quam dudum habeamus *sudoriferum* ex *Sambuco* præstantissimū, aut decoctum diureticum & mundificans longe perfectissimum ex *Dulcamara*.

Til Herr AUCTOR.

Båska drycker, Starka dropper
Äro vanlig läkebot,
Skolen, usla mensko'kroppar,
I då ta alt ondt emot?
Ondt som plågar Er förut,
Utän ondt ej drifvas ut.

Mången är för DOCTORN rädd,
Som de siuka går tillhanda,
Medan han vid deras bädd
Plågar båska drycker blanda;
Låt off då, när det går an,
Gyvena smaken ock ibland.

När Du hielp för siuka skrifver
Hälso drycken tar i han
Laga smaken liufig blifver,
Fergen artig om Du kan
Fergen mångas finnen rör
Smaken intet mindre gör.

Du min Vän på flere fått
Ondt och godt för oss bereder;
För Dig sielf det blifve lätt,
Att i flit gå fram til heder:
Till den Hatt, hvars ågta ferg
Trotlar tidens råst och erg.